ego

ego

Maandblad van en voor jongeren, uitgegeven door het

HUMANISTISCH THUISFRONT,

No. 14 – juni 1963

Redactie-secretaris:
G. Das.
Lothariuslaan 70, Bussum

Redactie:
Jan Brouwer,
Kitty van der Hage-Rens,
Jan Dassen,
Jan G. van Gelderen,
Rudi Jans,
Rob van Kamp.

Abonnementsprijs *f* 4,– per jaar voor niet-militairen beneden 25 jaar;
f 6,– per jaar voor boven-25-jarigen.

Losse nummers 50 cent

Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Administratie-adres voor betalende abonnees en advertenties:
Uitgeverij Buytenveldert,
Wildernislaan 35, Apeldoorn.
Postgiro 1024035.

Bank: Amsterdamse Bank, bijkantoor Apeldoorn.

Administratie-adres voor militaire abonnementen:
Humanistisch Thuisfront,
Lothariuslaan 70, Bussum.

Bij de voorplaat:

Juni: begin van de zomer, begin ook van de vakantietijd, waarin we alle kanten zullen uitzwermen. Naar Parijs misschien ook wel. Daar kun je dan op de Place du Tertre de schilder ontmoeten, die nu op onze voorpagina staat (dank zij fotograaf Chris Stapels).

Stemplicht

Het stemrecht is in het verleden altijd voorbehouden geweest aan een beperkte groep. Inkomen, sekse of leeftijd vormen achtereenvolgens de criteria waaraan de stemgerechtigde moest voldoen om voor de verschijningsplicht in aanmerking te komen.

Dat is nog steeds zo. Want pas na zijn 23 ste jaar mag men in Nederland meedoen aan de democratie. Als alles goed gaat, wordt deze toetssteen nog iets verruimd en zullen alle meerderjarigen het stemrecht hebben.

Nu blijkt wel, dat men met het verruimen van deze grenzen altijd achter de bij het publiek heersende mening aanliep. Het aantal mensen dat trachtte door middel van betogingen de regeringen tot spoed te manen, is ontelbaar.

Maar nu binnenkort zo maar een bepaalde groep jonge Nederlanders tot het kiezerskorps zal worden toegelaten blijkt, dat daarvoor nergens bloed vergoten is; er zijn zelfs geen gummiknuppels aan te pas gekomen.

In Ego hebben wij al eens de aandacht gevestigd op een toenemend gebrek aan interesse voor het politiek gebeuren. Ook bij de jongeren die het stemrecht nog niet uitoefenen, zal de bewogenheid met de politiek geen grootse vormen aannemen, maar er is geen enkele reden om te veronderstellen, dat het bij hen minder zou zijn.

Met 21 jaar is men meerderjarig. Waarom dan ook niet stemgerechtigd? Een vraag waarvan de regering de retoriek heeft ingezien. Maar nu kunnen wij voor de grap ook wel eens nagaan wat men met 18 jaar al niet is. Men is bij voorbeeld strafrechtelijk volwassen. Men is gerechtigd aan het snelverkeer deel te nemen. Men is goed genoeg om als de nood aan de man komt te sneuvelen voor doelstellingen ten aanzien waarvan men in het democratische bestel zijn mening niet heeft kunnen laten registreren. Zijn er alweer mensen die dit een gezocht voorbeeld vinden?

Er zijn van de groep der 18–23-jarigen zeer velen die al geruime tijd hun bijdrage aan het functioneren van de staat verlenen in de vorm van enkele belastingen. Ook daarvoor zijn zij rijp. Maar niet om te stemmen? Het is een gespleten deelname aan de samenleving: wel rijp wanneer de economische, strafrechtelijke of militaire noodzaak er is, maar niet wanneer het ordelijke voortbestaan van de staat niet in gevaar is. Nou, dat is het inderdaad niet, wanneer de jongeren ook ter stembus mochten gaan. Men kan zelfs gemakkelijk stellen, dat de verjonging van het kiezerskorps geen verlevendiging van het politieke leven tot gevolg zou hebben.

Na een van de spreekbeurten, die PvdA's lijsttrekker Vondeling ergens in de Betuwe had gehouden, werd de gelegenheid tot het stellen van vragen geboden. Het bleef een tijdje stil. Toen stond plotseling iemand op. Het was een jongeman. Misschien achttien jaar. Hij beklom kalm het podium en stelde beheerst een uiterst technische vraag. Het antwoord duurde ruim een kwartier. Na afloop vroeg een verslaggever zijn naam. 'Die kan ik niet geven,' zei hij, 'want als mijn vader leest dat ik hier was, krijg ik op mijn kop, hij is zwaar AR.' Het bleek, dat hij door de regen, die met bakken uit de hemel viel, twintig kilometer had gebromd om te kunnen luisteren. Hij bezocht alle vergaderingen van politieke partijen in de streek.

Kijk, zo'n jongen verdient een beter lot dan langs het lijntje te staan, wanneer puntje bij paaltje moet komen.

Jazzconcoursen hebben nuttige functie

In een land als het onze, waar het bijna onmogelijk is om van het spelen van pure jazz te leven, ligt het voor de hand dat vele talentvolle musici de amateur- of semi-beroepsstatus verkiezen boven het riskante en harde 'vak'. Vaak blijkt de natuur sterker dan de leer, zodat men toch beroepsmusicus wordt, wat er dan vrijwel altijd toe leidt dat men noodgedwongen amusementsmuziek gaat spelen. Zij die hier niet voor voelen, moeten zich beperken tot het spelen in jazzclubs en tot incidentele 'schnabbels' voor middelbare scholen, etc., waar het mogelijk is muziek zonder concessies te spelen.

Het is bijzonder moeilijk om op die manier een publiek van enige omvang te bereiken, wat — hoe men ook over de smaak van de massa denkt — nu eenmaal een aspiratie van veel kunstenaars is. Een van de schaarse kansen op bekendheid voor de amateurmusicus wordt hem geboden door de jazzconcoursen, die op gezette tijden door verschillende organisaties gehouden worden.

Er zijn veel bezwaren tegen het principe van deze 'wedstrijden' in te brengen: de fundamentele onmogelijkheid om waardering voor kunst in cijfers uit te drukken, de gebrekkige indruk die men van iemands capaciteiten krijgt uit drie, hooguit vier gespeelde stukken, de moeilijkheid om een groep te beoordelen als de kwaliteit van de leden ervan sterk varieert, het zijn slechts enkele van de meest voor de hand liggende bedenkingen.

CEES SLINGER
. . . Zaans concours . . .

De lijst van musici die via een concours hun eerste bekendheid kregen, is echter zo indrukwekkend dat men moeilijk kan betwisten dat deze evenementen een nuttige functie vervullen. Zo werd in de AVRO Jazz-Competitie van 1954-'55 het trio van Pim Jacobs (met bassist Ruud Jacobs en in die tijd drummer Fred Burkhard) tweede achter het kwartet van altist Tony Vos.

De tegenwoordige pianist van de Diamond Five, Cees Slinger, werd jaren geleden op een concours, in de Zaanstreek ontdekt. De onvolprezen jaarlijkse Loosdrecht Jazz Festivals hebben toptalenten als Misja Mengelberg, Louis van Dijk en gitarist Hans van Leeuwen een eerste kans geboden.

PIM JACOBS
. . . jazz-competitie . . .

Er zijn ook zeer veel amateurmusici die nog niet op het hoge 'Loosdrecht-peil' staan, maar die toch van tijd tot tijd graag in de openbaarheid komen, al was het alleen maar om het publiek hun vorderingen te laten horen. Voor deze categorie zijn er de vele kleinere jazzconcoursen die in de meeste grote steden wel regelmatig georganiseerd worden.

Kort geleden was ik in de gelegenheid een dergelijk evenement, het amateurconcours van de Utrechtse Jazz Liga, als jurylid bij te wonen. Opvallend was dat de zeven groepen die hadden ingeschreven zich allemaal met moderne jazz bezighielden; de oude stijl heeft kennelijk voor de amateurs een groot deel van zijn aantrekkingskracht verloren.

De orkesten inspireerden zich in grote meerderheid op de hard-bop, terwijl enkelen zich zelfs vertilden aan pogingen om avant-gardistische experimenten te laten horen. Er werden dan ook onder meer stukken van Horace Silver, Bud Powell, Wes Montgomery, Coltrane, McCoy Tyner en Freddie Hubbard uitgevoerd. Hoewel de repertoirekeus en de inspiratiebronnen dus over het algemeen uitstekend waren te noemen, lag het peil waarop door de meesten gemusiceerd werd niet al te hoog.

Het mankeerde vooral aan de swing; het blijkt voor de meeste amateurcombo's een te hoge opgave om voldoende homogeniteit in de ritme-sectie en het juiste evenwicht tussen solist en begeleiders te bereiken. De uitzonderingen niet te na gesproken, was er vaak geen sprake van dat bas en drums trachtten hun verschillende opvattingen over de beat aan elkaar aan te passen.

Het improviseren en het daarmee samenhangende akkoordgebruik bleek voor de meesten veel minder moeilijkheden op te leveren, waarschijnlijk niet in het minst doordat het vrij gemakkelijk is in dít opzicht grote voorbeelden na te volgen.

Het is misschien onredelijk veel gevraagd van beginnende amateurs, maar het stelde me toch teleur dat onder de dertig deelnemende musici er niet één blijk van gaf eigen, persoonlijke ideeën te bezitten. Zelfs de uitstekende gitarist van de felswingende winnende combo, die zelf terecht de solistenprijs kreeg, kwam niet verder dan het slaafs navolgen van de grote Wes Montgomery.

Laten we echter niet te vroeg oordelen: de meeste deelnemers hadden nog veel te leren, maar naar hun enthousiasme en hun overgave te oordelen, zijn ze dat ook beslist van plan.

BERT VUIJSJE

HET PROCES

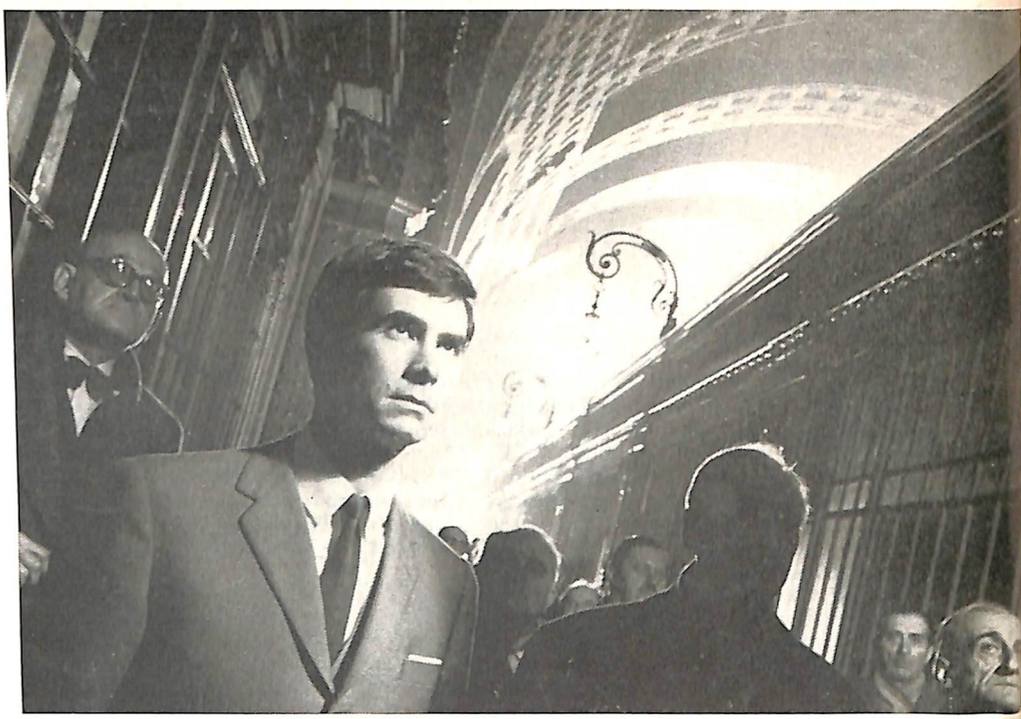

Welles' versie van Kafka's roman

Na zijn dood in 1924 verschenen de eerste werken van Franz Kafka. In die woelige jaren na de Eerste Wereldoorlog was zijn hoofdwerk — Het proces — nauwelijks een pleister op de wonde te noemen. Kafka spelde met bijna macabere nauwkeurigheid de details van de zwerftocht van Josef K. — een jongeman, die in staat van beschuldiging is gesteld, maar niet weet waarván hij beschuldigd wordt.

In eerste instantie was de hoofdvraag: 'Wat is mijn misdaad?' Maar al vrij spoedig wordt het een retorisch en academisch hiernaar vragen: alle antagonisten bekijken Josef K. met een mild soort verwondering in hun ogen, die hem duidelijk maakt dat zij óók niet weten waarvan hij — of soms zij zelf — beschuldigd worden. Het schuldbewustzijn werd belangrijker dan de schuld zelf.

Het is als de vraag naar de erfzonde en het vereist een onlogische uitleg: dat we zondaars zouden zijn, zonder zonden te hebben begaan. Josef K. is zich van geen kwaad bewust en dát — daar legt iedereen de nadruk op — verergert de zaak alleen nog maar.

Wij — als lezers — staan sympathiek tegenover de zwerftocht en het zoeken van Jozef K. en hopen dat hij uiteindelijk 'recht' zal vinden; het heeft volgens Kafka níét zo mogen zijn. Uiteindelijk wordt Josef K. door zijn beulen... ja wat is hier het woord? Terechtgesteld? Vermoord? Gedood? Het is — voor ons én Josef K. — niet belangrijk meer. Zijn speurtocht naar het recht heeft gefaald.

Jeanne Moreau en Perkins: onder de maat.

Fatalistisch beeld

Kafka riep in Het proces een bijna fatalistisch beeld op van een jongeman die — als hij verdacht wordt — in verzet komt tegen de manier waarop men in zijn maatschappij verdachten behandelt. Maar langzamerhand moet het ons duidelijk worden dat Josef K. schuldig is: schuldig omdat hij niet heeft gewéten dat men verdachten zo behandelde.

Hij komt pas in opstand tegen deze misstand, als hij zélf in de situatie verzeild raakt. Zijn zoeken naar recht wordt ingegeven door motieven van zelfbehoud; niet door overwegingen van menselijkheid en maatschappelijk gevoel. K.'s sociale bewustzijn blijkt zeer eng en sterk persoonlijk gericht.

Het is een fascinerend boek en er is al vaak over een verfilming gedacht. Maar het is bepaald geen beeldend verhaal. Kafka gooit veel — zo niet alles — op de dialoog en laat de actie voor wat zij in het kader van de dialoog wordt. Zelfs de dood van K. aan het einde is weinig spectaculair als gebeurtenis.

'Oordeel niet overhaast,' zei de geestelijke, 'neem geen vreemde mening over zonder haar gecontroleerd te hebben.'
Kafka — Het proces

Dat Orson Welles het heeft aangedurfd is niet zo verwonderlijk. Welles heeft al eerder en vaker blijk gegeven gevoelig te zijn voor onderwerpen, die om de een of andere reden niet verfilmbaar waren: Citizen Kane vanwege de pressie die William Randolph Hearst tegen de film inbracht, Macbeth en Otello vanwege zijn weinig conventionele aanpak van Shakespeare, Touch of Evil en andere films — omdat ze 'zijn reputatie zouden schaden.' Maar de enige reputatie die Welles heeft, is dat hij steeds weer bereid is voor het minste of geringste 'zijn reputatie' in de waagschaal te gooien.

Zijn eerste wereldvermaarde optreden, voor de radio als de producer van War of the Worlds van H. G. Wells in 1938, bezorgde hem meer vijanden dan vrienden. Welles is zelden of nooit voor dit soort moeilijkheden uit de weg gegaan; het scheen juist of hij erdoor werd aangetrokken. Maar ditmaal is zijn tegenstander sterker gebleken.

Welles (rechts) en Perkins: advocaat en beschuldigde.

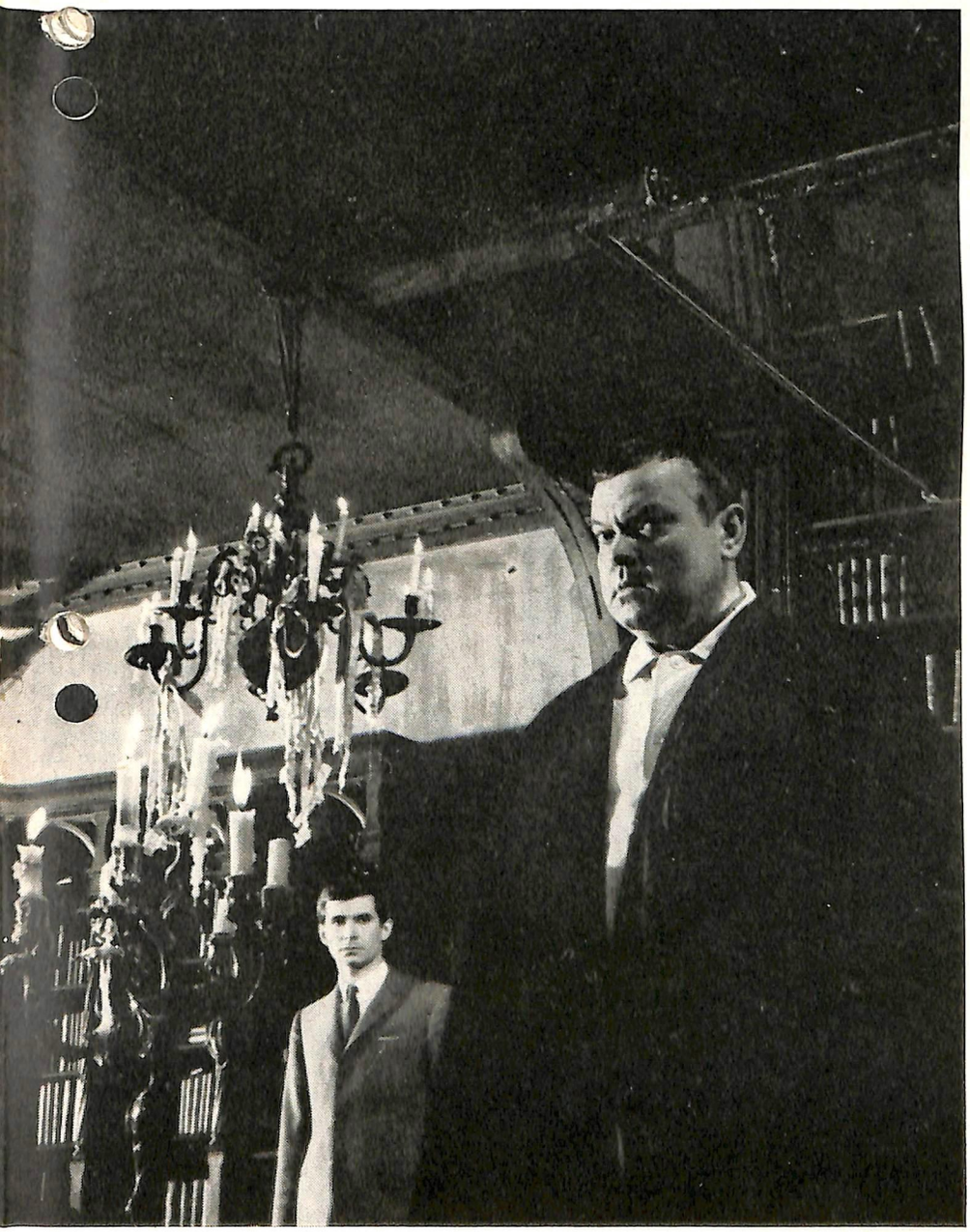

Jeanne Moreau wilde niet . . .

Shakespeare mocht zich dan lenen voor Welles-bewerking, Kafka heeft stand gehouden: in Het proces — de film die hij naar de roman maakte — ziet men duidelijk dat regisseur Welles er niet in is geslaagd de schaduw van Kafka af te schudden. Er is geen eigen werk ontstaan, maar een soort prentenboek bij de roman. De prenten zijn van uitzonderlijk fraaie kwaliteit, want Welles heeft een meesteroog voor fotografie en enscenering, maar het geheel mist de intense spanning, die uit de roman naar voren komt.

Dat heeft niets te maken met het feit dat we wéten dat Josef K. aan het eind dood zal gaan — zij het dan hier door een paar staafjes explosieven in plaats van een mes. Het proces laat zich namelijk niet lezen als een detectiveroman, tenzij men bereid is aan het einde bedrogen uit te komen.

Voor een deel is de mislukking van Welles' Proces natuurlijk te wijten aan het feit dat hij zijn acteurs heeft gehaald uit de bovenste laag van de filmsterrenwereld. Anthony Perkins als Josef K. is weinig overtuigend en blijft kijken als een kostschooljongen die een onverdiend pak slaag van zijn lievelingsleraar heeft gehad. Romy Schneider zaagt van heel dik hout zeer dikke planken, maar hout is lichter dan water en ze blijft boven drijven. Jeanne Moreau — de ontdekking van de 'nouvelle vague', een actrice die alles kan spelen als ze wil — heeft kennelijk niet gewild. Alleen — hoe kan het anders — Orson Welles is (als K.'s advocaat) op zijn plaats.

Het is altijd jammer om van een dergelijke film, die ondanks alle gebreken met kop en schouders boven de 'gemiddelde' filmproduktie uitsteekt, slechte dingen te moeten zeggen, maar we moeten Kafka postuum niet hetzelfde aandoen wat hij met zijn hoofdpersoon heeft laten gebeuren. Eerlijk is eerlijk.

HENK J. MEIER

Nieuw communicatiemiddel of... v

'De TOTEMPALEN van onze samenleving,' heeft een van de minder conformistische jongeren onlangs de reclamezuilen genoemd. In ons land van zuilen neemt de reclamezuil – en alles wat we daaromheen kunnen denken – inderdaad een belangrijke plaats in.

HET IS DE ENIGE ware onverzuilde zuil, waarop alles en iedereen, mits binnen de perken van de wet, zijn ideeën kan verkondigen. Zomin als we onze samenleving kunnen voorstellen zonder communicatiemedia als boek, tijdschrift en dagblad, kunnen we ons een maatschappij zonder reclame voorstellen.

RECLAME IS EEN ESSENTIEEL onderdeel geworden van ons leven. Recalcitrant en rebellerend als wij zijn, verkondigen we graag, dat we liever zónder reclame zouden leven. Maar is dat werkelijk zo?

Wat is reclame? Het is de eerste vraag die we moeten stellen, voor we met een veroordeling aan komen dragen. Van Dale geeft in de derde (en hier bedoelde) betekenis de omschrijving: publieke aanprijzing van wat men verkoopt; georganiseerde activiteit om de kooplust of de publieke opinie in een bepaalde richting te leiden. In eerste instantie schijnt de nadruk te vallen op het kopen. Koop en verkoop is echter een secundair facet van de reclame. Primair is het accentueren van de positieve facetten van het gereclameerde.

Een gesprek over reclame is de laatste jaren al bijna niet meer mogelijk zonder dat er te pas en te onpas de term 'verborgen verleiding' valt. Deze kromme vertaling van de titel van Vance Packards eerste boek ('The Hidden Persuaders' — to seduce is verleiden, to persuade is overhalen) wordt dan meestal gehanteerd als een negatief facet van de reclame.

Immers, de techniek van de 'verborgen overreding' wordt verward met het doel van de reclame in het algemeen. In werkelijkheid is 'hidden persuasion' slechts een verandering in de manier van toenadering, niet een verschuiving van het doel van de reclame op zich zelf. En omdat we het hier wilden hebben over reclame-in-het-algemeen en niet in de eerste plaats over de technieken ervan, laten we Vance Packard en zijn 'HP' even buiten beschouwing.

Reclame wil dus de positieve facetten van een produkt of een zaak accentueren om dat produkt of die zaak daardoor beter verkoopbaar of meer acceptabel te maken. Het feit dat integere reclamemannen hier ook naar streven, is het duidelijkste bewijs dat we in theorie de vakbroeders die zich níét aan deze doelstelling houden (en dus positieve facetten uitvinden i.p.v. alleen maar te accentueren) buiten beschouwing kunnen laten. Bovendien: de bona fide reclamemensen zijn — ondanks het wantrouwen van de buitenwereld — verre in de meerderheid.

Eigen wetten

De manier waaróp laten we dus even buiten beschouwing. Wat is dan de functie van de reclame in onze samenleving?

Reclame is in de laatste decennia uitgegroeid tot een nieuw communicatiemiddel met eigen wetten. Als zodanig neemt het een eigen plaats in onze maatschappij in. Reclame immers, vestigt de aandacht op zaken waarop de — niet commercieel gebonden — dag- en weekbladpers haar licht niet kan laten schijnen. Als zodanig is reclame een nieuwsbron als iedere andere.

Een nieuwe textielvezel, een nieuwe auto, een nieuwe ballpoint mag dan niet altijd echt nieuw zijn in de wezenlijke betekenis, maar we kunnen nu eenmaal reclame niet beschouwen zoals we dat doen met de redactionele tekst van een krant. Reclame — dat doen we allemaal bewust of onbewust — vergt een flinke korrel zout. Daarvan gaan de copywriters (die we hier als duidelijkste creatieve werkers aan de reclameboodschap beschouwen) dan ook uit. Zij geven bijna altijd een 'overstatement' in combinatie met de tekenaar en de layout-man.

Zo creëert de reclame zijn eigen maatstaven. In vergelijking met de krant: een bericht op de voorpagina deelt ons door zijn plaats al één en ander mee — dat de redactie van mening is dat dit nieuws belangrijker is dan dat op pagina 5. Datzelfde geldt — in minder genuanceerde vorm — voor de plaats en uitvoering van de advertentie: een hele pagina moet worden afgewogen aan twee gewichten — ten eerste de adverteerder, ten tweede het produkt [1].

Is de adverteerder een klein tot middelgroot bedrijf (om een concreet voorbeeld te nemen) dan mogen we verwachten dat de grootte van de advertentie (1 pagina dus) niet refereert aan de firma maar aan het produkt. Omgekeerd: is de adverteerder een grote firma, dan is het belang van de grootte en uitvoering van de advertentie van minder invloed op de importantie van het produkt.

Uitgaande van deze theorie creëren sommige advertentiebureaus opzettelijk een 'under-statement': een grote firma adverteert op een hele pagina, maar gebruikt slechts één achtste van de

erborgen verleiding?

ruimte — de rest blijft blank. Dit ridiculiseert het produkt op het eerste oog, maar daar bijna iedere lezer wéét dat de firma groter is dan de ruimte die hij aan zijn produkt besteedt, keert de lezer het 'under-statement' om en komt hiermee weer op het gewenste 'overstatement'. Een redactietechnische manier van 'hidden persuasion' dus.

Argwaan

De argwaan tegen de reclame in het algemeen bestaat nog, maar hij leeft voor het overgrote deel nog slechts bij de ouderen, die zijn opgegroeid met aperte onwaarheden in de reclame ('de beste ter wereld' e.d.). Hoe staat de jongere generatie tegenover de reclame? We mogen aannemen — want verantwoorde onderzoekingen op dit gebied zijn er nog niet veel — dat de jongeren de reclame doorzien, hetgeen tegenwoordig ook de opzet van de reclame is. Zij accepteren reclame als een zelfstandige nieuwsbron en er zijn enkele duidelijke voorbeelden te noemen van advertenties die op 'komkommerdagen' in een dagblad meer aandacht krijgen dan de redactionele kolommen.

Reclame is — zoals we dus hebben gezien — een alleszins respectabele partner in het symfonieorkest der communicatiemedia: het heeft eigen wetten, die men moet kennen om de reclamecommunicatie te begrijpen. Dat is op zich zelf geen bezwaar, want ook de redactionele kolommen van een krant, de programma's van de radio en televisie en andere collega-media hebben eigen — en bij het publiek bekende — wetten.

Toch schuilt er in 'de reclame', gericht op de jongeren, een gevaar. Een gevaar dat in de meeste gevallen weliswaar wel onderkend wordt, maar dat soms leidt tot een misbruik van het vertrouwen dat het publiek als een uitgangspunt en vooronderstelling bij de communicatiemiddelen hanteert.

Jongeren immers zijn niet per definitie onwijs. Maar ze zijn ook (nog) niet door 'schade en schande' wijs geworden. Zo ze al wijs zijn, is dat een wijsheid, gebaseerd op een groot deel theoretische kennis die niet aan de praktijk is getoetst. Bovendien — jongeren zijn leergierig en staan met minder scepsis tegenover nieuwe theorieën en principes. Integendeel, alles wat nieuw is, heeft hun speciale aandacht. Vandaar ook het overmatig gebruik van het woord 'nieuw' in de advertenties van de laatste jaren. Vele minder scrupuleuze adverteerders hebben gepoogd door een incorrecte suggestie van noviteit de omzet van hun produkt te vergroten.

Men zou in eerste instantie denken dat het publiek bij een plotselinge toename van het gebruik van het woord 'nieuw' in de advertenties schrikachtig zou worden. De bliksemsnelle ontwikkeling van de produktie in onze samenleving na de Tweede Wereldoorlog verminderde de latent aanwezige aversie tegen vele nieuwigheden echter aanzienlijk. Men raakte — sedert de atoombom en de ballpoint — gewend aan nieuwigheden; sterker nog: men verwachtte ze half en half. Nederland — waar alles vijfentwintig jaar later heet te gebeuren — werd meegesleurd in de stormachtige ontwikkeling van internationale produktie en consumptie, zodat in een paar jaar (van 1945 tot 1950) de mentaliteit van de Nederlander ten aanzien van de reclame drastisch werd herzien.

Public relations

Als logisch en consequent gevolg van de verandering van de reclameaanpak ontstond een totaal nieuwe afdeling van de oude reclame: Gescheiden waren nu reclame en 'public relations'; de laatste vorm was vroeger steeds een (verwaarloosd) onderdeel van het advertentiebudget geweest — nu werd het een nieuwe en eigen 'wetenschap'. Marktanalyse nam zijn plaats in en de creativiteit van tekstschrijver en tekenaar werd steeds meer aan banden van het marktonderzoek en de 'mediaresearch' gelegd.

Maar ín deze beperking — zich richtende tot een zorgvuldig geselectioneerd publiek — kregen de creatieve advertentiemakers meer mogelijkheden. En ook dit werkte mee tot verhoging van het peil van de moderne advertentie. Het marktonderzoek en het mediaonderzoek wezen uit dat een bepaald produkt niet meer 'in het algemeen aan de man' moest worden gebracht, maar dat de reclame ervoor de plaats moest hebben die hem toekwam: waar hij het meeste effect sorteerde.

Zo ontstonden er categorieën. Een daarvan was — in haar algemeenheid — 'de jongeren'. Dat is een logisch gevolg van de ontwikkeling in de vervolmaking van een verantwoorde reclame. Daar kunnen we niets tegen hebben.

Er blijft echter — bij al dit optimisme — één maar. De jongeren zijn in de ogen der reclamemensen een consumentengroep als elke andere. Meer nog: het is momenteel een van de meest koopkrachtige groepen in onze samenleving: niet alleen voor grammofoonplaten en spijkerbroeken, niet alleen voor bromfietsen en petticoats — in veel sterkere mate nog b.v. in de meubelindustrie, in de confectie, in de amusementssector.

Immers, de meeste mensen trouwen tussen 15 en 35 en schaffen dan hun meubelen aan; immers, de jongeren zijn sterker onderhevig aan mode en statusdruk dan de ouderen; immers, de jongeren vormen het grootste deel van het uitgaande publiek in de amusementssector.

Deze koopkrachtige groep geniet dan ook de speciale belangstelling. Een dusdanig gerichte interesse vanuit de reclame, dat men met een ongedifferentieerde aanwakkering van de kooplust de positieve facetten van de reclame uit het oog verliest.

De jongeren zijn eenvoudiger te beinvloeden dan de ouderen met hun (inderdaad verouderde) vaststaande opinies en smaak. Mode, stijl en smaak worden tegenwoordig steeds meer gedicteerd, niet door de jongeren, maar door wat de producenten en hun reclameadviseurs verwachten dat aan zal slaan bij de jongeren. En vaak is dat helemaal niet gebaseerd op enigerlei positieve waarde van het produkt. Men appelleert aan kooplust die in generlei relatie staat tot de werkelijke waarde van een produkt.

„Rauch dich tot". Deze affiche plakten jongeren over een sigaretten-reclame. Symptoom van verzet tegen ongebreidelde aanwakkering van de kooplust.

1) Onder produkt verstaan we in het vervolg zowel een fabrikaat als een idee. Onder producent zowel de fabrikant als de directeur van een bedrijf in de dienstenverlenende sector.
2) jongeren: ruwweg van 15 tot 35.

(Zie vervolg op pagina 10)

Voorhuwelijks geslachtsverkeer

Nu ik in het onderstaande mijn mening ga geven, als humanistisch geestelijk verzorger van militairen, over het voorhuwelijks geslachtsverkeer, wil ik dat gaarne vooraf laten gaan door een drietal opmerkingen:

1. Het humanisme is niet een stelsel van dogma's en regels. Het doet vanuit een bepaalde mensopvatting (die reeds eerder in Ego is besproken) een beroep op het verantwoordelijkheidsbesef van de individuele mens. Dit heeft tot gevolg dat het erg moeilijk, zo niet onmogelijk, is om te spreken over de humanistische opvatting.

Het onderstaande wordt dus één humanistische mening. Ik heb me er echter van overtuigd dat deze mening b.v. in de kring van humanistische geestelijke verzorgers in het algemeen wordt gedeeld.

2. Vaak wordt gesteld, b.v. in discussies in het Coornherthuis, dat een gesprek over dit onderwerp eigenlijk geen zin heeft, omdat iedereen toch voor zich zelf moet uitmaken wat hij meent te kunnen doen of laten. Dit laatste is wel juist, maar daarom heeft een gesprek wel degelijk zin. We bedoelen toch niet dat iedereen zonder nadenken, zonder inzicht, maar zijn gang moet gaan? In het gesprek, in het uitwisselen van argumenten, kan het inzicht ontstaan, waardoor het mogelijk wordt 'het' zelf uit te maken.

3. Men zal dit onderwerp serieus moeten benaderen. Bij sommige jonge mensen bemerk ik wel eens een stemming die het best zou kunnen worden weergegeven met de woorden: 'Wat kan het ons allemaal schelen, als we maar pret hebben.' Ik behoor bepaald niet tot de mensen die terugschrikken voor een grapje of een spotternij. Ook niet op seksueel terrein. Maar ten slotte is het niet in de sfeer van lichtzinnige pretmakerij dat we dit onderwerp kunnen bespreken. Het onderstaande is een ernstige poging tot argumentatie. Hetgeen scherts en spot niet uitsluit.

ht

Niet reduceren

In het humanisme gaat het om de volledige mens. De mens is niet een biologisch, economisch of geestelijk wezen, maar hij is dat allemaal tegelijk, d.w.z. deze onderscheidingen zijn aanduidingen van de vele wijzen waarop de mens mens is.

Als men de mens reduceert tot een alleen biologisch of een alleen geestelijk wezen, dan doet men de mens eenvoudig te kort. Het humanisme is een protest tegen dit soort reduceringen. Wij richten onze aandacht op de volledige mens en het is onze overtuiging dat de mens eerst zijn bestemming vindt in dit volledig mens-zijn. Dit geldt ook t.a.v. de verrichtingen van de mens b.v. in het geslachtsverkeer.

Juist op seksueel terrein blijkt duidelijk dat de mens is aangelegd op het medemens zijn. Daar ligt, mag ik het zo uitdrukken, het meest intieme moment van éénwording met een medemens.

Wie daarom het seksuele reduceert tot een louter biologische functie, reduceert daarmede de mens in een van zijn meest essentiële momenten. Daarom acht ik, op grond van mijn humanistische mensopvatting, het seksueel samengaan van twee mensen eerst dan volwaardig als ze daartoe gedreven worden, niet alleen uit lichamelijk genot, maar ook en tegelijkertijd (men kan nl. het één niet van het ander scheiden) uit de vreugde van éénwording met de ander, zowel lichamelijk als geestelijk, een vreugde die haar diepste en laatste bevrediging vindt in het feit dat uit deze éénwording nieuw leven wordt geboren.

Het is, haast ik me te zeggen, duidelijk dat dit volledig samengaan, ook bij gehuwde mensen, niet altijd wordt bereikt. Misschien komen de meeste mensen slechts een enkele keer tot deze beleving. Toch dient, meen ik, ons geslachtsverkeer op deze momenten te zijn gericht.

ht

Het zal dan ook duidelijk zijn dat ik een voorhuwelijks geslachtsverkeer nu eens met de ene dan weer met een andere partner verwerp. Het gevaar dat we elkaar dan nog slechts zien als object van lichamelijk genot is maar al te duidelijk. Hier ontbreekt respect voor de ander als volledig mens en verantwoordelijkheid voor die ander in zijn (haar) mens-zijn.

Dat is natuurlijk ook het geval als beide partners het willen, een verkeerde zaak wordt niet goed als beide partners deze wensen. Voorhuwelijks geslachtsverkeer zonder liefde is m.i. verwerpelijk.

Men versta mij goed. Het is vanzelfsprekend dat jonge mensen met elkaar het 'liefdesspel' spelen. Men trouwt in de regel niet met het meisje met wie men voor de eerste maal in dat liefdes-

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 — Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen.
Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst.
Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.
Wie iets gevoelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vulle het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis.

Ondergetekende ..... (naam, voorletters, rang)

..... (landmacht/luchtmacht)

Registratienummer .....

Onderdeel .....

Gelegerd te .....

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een Vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Thuisfront in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

Handtekening:

spel betrokken raakt. Echter: Het spel behoort eerst tot zijn laatste consequentie te komen als je ook met de liefde zover kunt gaan. Ik pleit dus voor het 'maathouden' in het liefdesspel.

Maar, en hiermede komen we tot de kern van de zaak, als deze liefde er nu wel is?

Ik waag het toch nog op te merken dat liefde tijd nodig heeft. Ik geloof nl. wel in verliefdheid-op-het-eerste-gezicht, maar niet in liefde-op-het-eerste-gezicht. Liefde is geen stationaire toestand, het is een groeiproces tussen twee mensen.

En als dit groeiproces zich nu zover heeft voltrokken dat beide partners in liefde bij elkaar willen behoren? Wel, dat is precies het moment van het huwelijk!

Het huwelijk is voor mij het vaste besluit van twee jonge mensen om samen-wonend, samen-levend door het leven te gaan. Daarom behoort m.i. het huwelijk in principe een blijvende verbintenis te zijn (hetgeen niet betekent dat het onontbindbaar zou moeten zijn). Ik mag er nog aan toevoegen, maar dat is eigenlijk bezijden het probleem, dat m.i. een dergelijk huwelijksbesluit, waar wij nu eenmaal in een gemeenschap van mensen wonen, het best in die gemeenschap, d.w.z. op het stadhuis, bevestigd kan worden. De gedachte dat anderen niets met ons huwelijk te maken zouden hebben, is de ontkenning van het feit dat mensen in gemeenschap op elkaar zijn aangewezen. Dit betekent voor mij echter niet dat ik alle andere vormen van huwelijkssluiting in principe verwerp.

Spanningen

En nu de tegenwerpingen!

Ik ben er, op grond van ervaring, van overtuigd dat vele jonge mensen het met het bovenstaande eens zijn. De tegenwerping is dan echter: Maar als je nu, door studie of woningnood b.v., niet in staat bent op het juiste moment een huwelijk aan te gaan?

Ik geef direct toe dat dan een bijna onmogelijke toestand kan ontstaan, die onmogelijker wordt naarmate hij langer duurt. Ik ben ook niet blind voor de grote spanningen die dan langzamerhand in het leven van twee jonge mensen kunnen komen.

Ik geloof dat dan eerst werkelijk het moment is gekomen waarop twee mensen, in eerlijk en liefdevol 'beraad', zelf zullen moeten uitmaken wat ze doen of laten kunnen. Liefde, die respect en verantwoordelijkheid insluit, zal dan de doorslag moeten geven.

Ik mag er toch nog enkele gedachten aan wijden:

Ik geloof dat liefde geborgenheid vraagt. Ik bedoel niet in de eerste plaats maatschappelijke geborgenheid, hoewel die kant van het vraagstuk er natuurlijk ook is. Ik bedoel de geborgenheid van het bij elkaar behoren. De innerlijke rust die de liefde en het handelen uit liefde twee mensen kan geven. Deze komt, in de regel, eerst werkelijk tot zijn recht in het samen-wonen en samen-leven, dus in het huwelijk.

Men mag daarom niet blind zijn voor de spanningen die óók kunnen ontstaan door een geslachtsverkeer waarbij deze geborgenheid niet werkelijk aanwezig is. Ik geloof dat dat vooral bij vrouwen een rol zal spelen.

Ik meen wel eens te beluisteren dat sommige jonge mensen in bepaalde maatschappelijke omstandigheden al te gemakkelijk aanleiding vinden om dan maar hun gang te gaan. Erkend moet worden dat de woningnood voor de jongeren een ernstig probleem is, maar dat jongeren die overigens nog helemaal niet van plan waren te trouwen, in de woningnood een excuus zoeken voor hun daden is natuurlijk gewoon belachelijk.

Trouwens, ook als men wel van plan is te trouwen, zal men zich toch wel moeten afvragen of men nu werkelijk alles heeft gedaan om de maatschappelijke belemmeringen op te lossen. Bij het werkelijk aanpakken van een probleem blijken er meestal meer mogelijkheden te zijn dan men aanvankelijk had vermoed.

Uitdaging

Er ligt hier ook een duidelijke uitdaging voor de maatschappij. Door velen uit de generaties van ouderen wordt met zorg gesproken over het voorhuwelijks geslachtsverkeer van jonge mensen. Maar zullen we dan niet het uiterste moeten doen om te bereiken dat jonge mensen kunnen trouwen? Ondanks het feit dat er te weinig woningen zijn, ondanks het feit dat vele jongeren lang moeten studeren.

Wat wordt er op dit gebied eigenlijk gedaan?

Een maatschappij die haar jongeren voorhoudt dat ze met het geslachtsverkeer moeten wachten tot ze getrouwd zijn en tegelijkertijd, ondanks alle welvaart, de jongeren materieel niet de gelegenheid schept om te kunnen trouwen, wekt natuurlijk bij die jongeren wel de indruk van schijnheiligheid.

Ik zou willen eindigen met een enkele opmerking over het zgn. proefhuwelijk. Op dit argument wordt nl. het voorhuwelijks geslachtsverkeer door sommige jongeren verdedigd.

Ik wil eerlijk en onomwonden zeggen dat ik niet geloof in het proefhuwelijk. Zou het mogelijk zijn in een samen-wonen en samen-leven van één of twee jaren de grote risico's van het huwelijk te beproeven? De liefde is een groeiproces, zowel geestelijk als seksueel. Eerst in vele jaren van toewijding leren man en vrouw elkaar werkelijk verstaan, ondanks het vele dat wellicht altijd verborgen blijft. De liefde is geen chemisch proces dat men kan 'uitproberen'.

Integendeel, ik ben ervan overtuigd dat nu juist het 'proef'karakter van een dergelijke verbintenis het werkelijk naar elkaar toe groeien in de weg zal staan. M.i. is het proefhuwelijk een slechte voorbereiding voor het huwelijk.

Er komt bij dat voor een proefhuwelijk dezelfde maatschappelijke belemmeringen gelden als voor het huwelijk. Tenzij men er alleen mee bedoelt dat men alvast overgaat tot geslachtsverkeer zonder dat men nog een woon- en leefgemeenschap heeft gesticht. Dan kan men natuurlijk in het geheel niet van een proefhuwelijk spreken.

Het is misschien ook nuttig om de aandacht te vestigen op het schadelijk gevolg van het mislukken van dit soort ondoordachte experimenten.

En bovendien, ik wil niet romantisch worden, maar is het niet in strijd met de liefde zelf? Wie werkelijk meent lief te hebben, vraagt toch geen proef! Ik ben bereid om ook deze zaken nuchter onder ogen te zien, maar ik kan er geen geloof in hebben. Zeker niet voor jonge mensen!

Ten slotte: Het bovengaande is geen samenstel van recepten. Het biedt slechts stof ter overdenking. Meer kan Ego niet geven, meer kan het humanisme niet geven. Want een ieder zal ten slotte zelf, in eerlijkheid en verantwoordelijkheid, moeten beslissen.

H. LIPS

Sterker staan is mogelijk

Soldaatje spelen is een activiteit, die we ons uit onze kinderjaren herinneren en in menig kinderboek tegenkomen. We lezen over vriend of vijand, spion of veiligheidsofficier, held of lafaard. De geschillen zijn groot. De strijd hevig. Een oplossing lijkt onmogelijk. Toch komt alles weer goed. Het boek eindigt met een algehele verzoening. Een (gelukkig) slot dat nergens geforceerd aandoet. Immers kinderen spelen, ook als ze vechten. En hun decor, zelfs in benarde situaties, ten allen tijden: een veilig warm front.

Niet altijd echter is er sprake van een dergelijk front. Het is (leef)tijdgebonden. Een ieder die dient, ervaart dit. Niets gebeurt nog spelenderwijs. Houten geweertje is metalen 'spuit' geworden. Papieren steek vervangen door binnen- en buitenhelm. Werkzaamheden geschieden volgens een vastgesteld plan. Dagen hebben een organiek karakter. Eigen wensen en verlangens lijken niet meer te kunnen bestaan.

Zwak of sterk, onze persoonlijkheid komt in het gedrang. Begrijpelijk, de militaire maatschappij is nu eenmaal noodzakerlijkerwijs anders dan de burgermaatschappij. Een simpele constatering, maar lang niet altijd gemakkelijk te aanvaarden.

De jonge schrijver, Jan Bernlef, heeft het aangedurfd om de (innerlijke) strijd rond deze aanvaarding weer te geven. In zijn boek 'De Overwinning' beschrijft Bernlef het leven van een soldaat binnen de muren van een kazerne.

Het verhaal begint zoals wij dat allen kennen: het in burger binnenkomen, de stem, die zegt, dat we onder krijgstucht staan en ten slotte de afmars onder leiding van een kaderlid naar één der vele gebouwen.

Zo vergaat het de soldaat de ik-figuur, in de 'Overwinning'. Hij is een wat teruggetrokken jongen, die het liefst elke situatie, waarin zijn individualiteit in het gedrang komt, vermijdt. Hij zet zich echter over zijn weerzin heen en doet zo goed mogelijk met de anderen mee. Het lukt hem. Althans aanvankelijk.

Na de eerste weken evenwel volgen de werkzaamheden waar niemand onderuitkomt, wachtlopen, corvee, exerceren, enz. worden schering en inslag. Met deze activiteiten komt bij de soldaat de angst. De angst om zich zelf, zijn persoonlijkheid te verliezen. Hij wil zich verzetten. Hij wil niet in de meute opgaan. Hij wil alleen zijn.

De oplossing vindt hij door middel van zijn dag-en-nachtdromen en zijn herinneringen. In zijn gedachten loopt hij de kazerne uit. Langzaam lijkt de soldaat zichzelf terug te vinden. Het is echter elke keer slechts voor korte momenten. Want er is steeds weer de werkelijkheid: zijn benen die moeten exerceren, zijn handen die moeten salueren, zijn ogen en oren, die gespannen moeten zijn als hij de kazerne bewaakt. Werkelijke en droomwereld botsen met elkaar. Het gebeurt die keer. dat hij op wacht staat. In plaats van zijn geweer omvat de soldaat een steen, die hij mooi vindt.

De officier van piket laat hem in arrest stellen. De soldaat vindt het niet erg. Eindelijk is hij alleen. Als hij vrij komt, zijn zijn herinneringen sterker: de vriendjes die hem bijna niet willen accepteren, zijn vader die vliegen doodslaat en vooral meester Van der Pol die hem in het kolenhok opsluit. De soldaat voelt, dat hij meester Van der Pol haatte, omdat deze uit een autoritaire wereld kwam. Daarom schold hij hem uit.

Dan, op de dag dat er officieren worden beëdigd, neemt de soldaat zijn besluit. Meester Van der Pol verandert in de overste die een toespraak zal houden. Op het moment dat de overste begint te spreken, verzet de soldaat zich. Hij loopt de gelederen uit. Terwijl hij zijn voeten beweegt, voelt hij zich bang. Maar hij zet door. Hij loopt, loopt . . . tot hij gepakt wordt.

We vinden de soldaat terug in een witte kamer. 'Er staat niets in de witte kamer. Alleen het bed waarin hij ligt. Hij is alleen. Daarom is hij gelukkig. Hij laat zijn ogen langs de kale wanden gaan en glimlacht, want de wanden zijn wit en glanzen zacht in het onzichtbare licht.' Met deze regels besluit Bernlef zijn novelle. Het zijn dezelfde regels die ook in het eerste deel van zijn verhaal staan. Er lijkt niets veranderd. Heeft de soldaat wel gewonnen?

De schrijver geeft zijn boek de ondertitel mee: 'Het verslag van een nederlaag'. Betekent zo'n nederlaag dan misschien een overwinning?

Dit te stellen is de grote verdienste van deze novelle, tegen de vormgeving waarvan ik wel enkele bezwaren heb. *Een ieder in dienst zou het boek moeten lezen. Ten eerste omdat het een eerlijk geschreven verhaal is. Nergens is er sprake van wraak. Geen enkele regel is een naspuwen op een situatie die bepaald niet geheel aangenaam was. Wat te meer lof verdient, omdat het verhaal een sterk autobiografische indruk maakt.*

Ten tweede is er het beeld van de alleenstaande jongen in militaire dienst. Met maar weinig fantasie is de soldaat uit 'Overwinning' een kamergenoot, een 'slapie'. Misschien wel de jongen die gisteren nog zo'n halfzachte was. Of morgen weer zo idioot stil is. De jongen die eigenlijk niet te peilen is. Die in feite niet thuishoort in dienst, denken we.

Hij is meer een type voor een warm veilig front. Maar dat front bestaat niet meer. Daarom probeert hij het alleen te redden. Hij heeft twee kansen: winst of verlies. Overwinning of nederlaag. Wij als kamergenoot of 'slapie' hebben twee mogelijkheden: toekijken of helpen. Wij lijken stérker te staan. Wij zijn het echter alleen, als wij niet slechts onze eigen positie tellen.

DICK ZAAL

„De Overwinning" werd uitgegeven bij EM Querido's Uitg. Mij te Amsterdam.

Nieuw communicatiemiddel of verborgen verleiding?

(vervolg van pagina 7)

De jongeren worden omringd door ouderen die hun — verondersteld positieve — adviezen geven. Ouderen waarvan de jongeren (ondanks zich zelf) leiding verwachten. Ouderen waarin een groot deel van de jongeren na de Tweede Wereldoorlog het vertrouwen had verloren. Zij maakten dan ook hun eigen smaak, hun eigen mode, hun eigen stijl. Meestal was die functioneel en goedkoop: niet voor niets waren de spijkerbroeken en monty-coats een tijd lang in heel West-Europa populair bij de jongeren.

Het was de taak van de producenten om deze functionele keuze van de jeugd een verantwoorde en blijvende vorm tegeven. Dat heeft men niet gedaan: er kwamen super-de-luxe spijkerbroeken, extra-elegante monty-coats. Daarmee heeft men de naoorlogse jongere generatie de (luxe) das omgedaan. De smaak werd vervormd tot een wanstaltig patroon, dat geen enkele essentiële band meer had met de wezenlijke wensen van de jongeren.

En nu — in 1963 — zitten we met de puinhopen. De bromfiets is een essentieel en goed vervoermiddel. De vormgeving van dit transportmiddel werd echter gericht op de lagere instincten waarvan de ouderen niet het monopolie hebben. Het activeren van deze instincten — niet door pornografie maar door bromfietsen, niet door sex-films maar door leren broeken — komt op het debet van de reclame.

Sterker nog dan alle andere massacommunicatiemiddelen bij elkaar (inclusief televisie) is de reclame verantwoordelijk voor het beeld van de hedendaagse jongeren. Dat te ontkennen is profijtelijke struisvogelpolitiek, waaraan ook de producenten o p d e n d u u r niets meer zullen kunnen verdienen.

HENK J. MEIER

Geschiedenis voor wielrenners

Wij zitten met de wielersport weer midden in het wegseizoen en de eerste Nederlandse successen zijn er alweer. Bas Maliepaard heeft een prachtige Ronde van Spanje gereden en onze duivelskunstenaar Peter Post en ons nieuwste talent Jan Janssen hebben in verschillende grote buitenlandse wedstrijden eervolle plaatsen bevochten.

Buitenlandse wedstrijden ... Het is toch wel merkwaardig, dat men om onze grote wegrenners in volle actie te zien naar het buitenland moet gaan. Want binnen de landsgrenzen gooien de heren beroepsrenners er nog altijd maar een beetje met de pet naar. De jongste Ronde van Nederland heeft dat nog eens weer bewezen.

Dat de wegrensport door dit soort dingen al zijn goodwill in ons land verspeelt, schijnen de renners niet te willen begrijpen. Evenmin als het feit, dat zij op deze manier vroeg of laat hun eigen broodwinning aantasten.

GER SCHUURMAN

In dit opzicht is er bij vroegere jaren vergeleken toch wel erg veel veranderd. Onze wegrenners van toen hadden misschien internationaal niet het aanzien van een Jo de Roo, een Michel Stolker of een Jo de Haan tegenwoordig. Maar wat de pioniers van vroeger op onze vaderlandse wegen te zien gaven, was de wielerkoers zoals die behoort te zijn, een brok echte, stoere sport, waarin de beste eigenschappen van de mens zegevierden.

Om dit nog eens met een voorbeeldje te illustreren, nemen wij u mee terug naar het jaar 1922, toen de nu 67-jarige Groninger garagehouder Herman Nankman het glansstuk uit zijn wielercarrière schreef. In dat jaar namelijk behaalde deze Nankman — een goede, maar zeker niet internationaal befaamde renner — het Nederlands kampioenschap op de weg voor professionals.

En nu zullen wij zeker niet beweren, dat Herman Nankman op die bewuste dag met hoofd en schouders boven al zijn concurrenten uitstak. Maar het is evenmin waar, dat hij zijn kampioenschap louter en alleen aan een ongelooflijke straal geluk te danken heeft gehad, zoals later wel eens ten onrechte is gedacht. Want een feit is het, dat Herman Nankman op die dag de wedstrijd van zijn leven heeft moeten rijden om dat succes te behalen, waarover hij nu nog met zoveel trots kan vertellen.

Die wedstrijd dan ging van Scherpenzeel (bij Amersfoort) via Apeldoorn,

JO DE ROO
... buitenlandse roem, maar ...

Deventer en Zutphen naar Arnhem en Herman Nankman was de enige noordelijke renner in de koers. Wilt u even bedenken wat dit laatste wil zeggen? Alleen, zonder enige hulp of steun, optornen tegen het blok van Nederlands beste wegrenners uit die dagen, die zich allen gedragen wisten door de steun van enkele clubgenoten.

Nu zat er gelukkig toch een mannetje in het veld, die de eenzame Groninger er een beetje doorsleepte. Dat was Klaas van Nek, met wie Herman Nankman in die dagen nog wel eens samen in koppelwedstrijden uitkwam.

In ieder geval: op een gegeven ogenblik vinden we Nankman terug in een kleine kopgroep onder wie alle grote kanonnen uit die tijd, zoals Klaas van Nek, Rienus v. d. Wiel en Piet Straat.

Dan heeft hij pech. In de buurt van Apeldoorn, als de renners te voet een hoog bruggetje moeten passeren, verliest Nankman zijn fietspomp en hij keert terug om het onmisbare ding op te vissen. De anderen zijn doorgereden en uit het gezicht verdwenen. Reken erop, dat die Nankman toen even heeft zitten knarsetanden.

Maar hij gaat door in het gezelschap van nog drie uit de kopgroep geloste renners. En ziet, op een gegeven ogenblik blijkt, dat de kopgroep een verkeerde weg is ingeslagen en dat Nankman en zijn drie metgezellen de koers in handen hebben gekregen. Achter hen jagen Van Nek en Straat en de anderen om het verloren gegane terrein te herwinnen.

En dan gaat die stugge Groninger er pas even goed voor zitten. Hij geeft een nummertje temporijden weg, waar die andere drie niet van terughebben. Hij schudt ze van zijn wiel.

Er doemt nog even een obstakel op in de vorm van een afgedraaide brug. Maar Herman Nankman bedenkt zich niet. Hij slingert de fiets op zijn nek, springt van de wal op het langsvarende schip, rent naar de andere kant en springt van daar op de andere oever.

Zijn achtervolgers kunnen die euvele moed niet opbrengen of krijgen er de kans niet voor. Herman Nankman is hen nu voor goed kwijt en stormt moederziel alleen op Arnhem af, waar de bloemen en de titel voor hem klaarliggen.

Het was een volslagen verrassing, maar hij had het verdiend! Daarover was naderhand iedereen het wel eens! Want dit was in een harde koers de triomf van twee eigenschappen, die de ware wegrenner sieren: moed en doorzettingsvermogen!

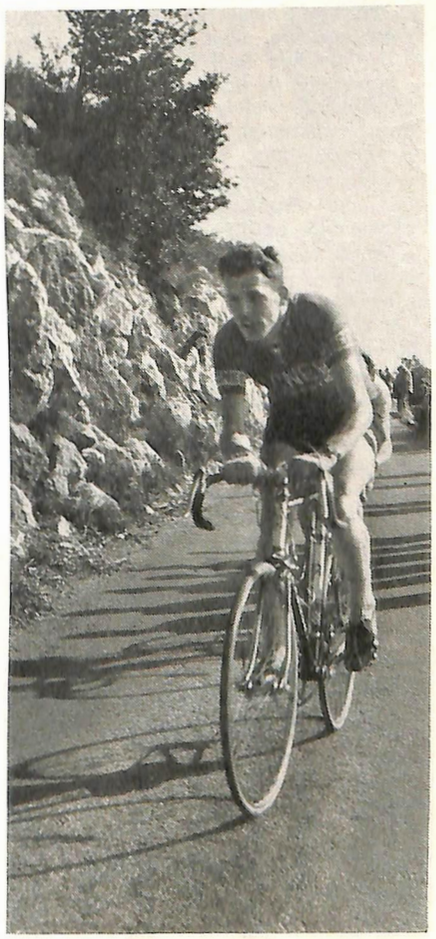

MICHEL STOLKER ▶
... internationaal aanzien, maar ...

nd(t)juurtje

'Misschien eiste zij wel het uiterste van het leven: het ware geluk om lief te hebben ...' Guy de Maupassant

en besloten het wél te doen! ield iedereen zich nog aan vetse regels, deels afkomstig odsdienst die voor hen niets kende, en verder vastgelegd en die behoefte hadden aan omdat ze oud waren, of le-

fden er niet in dat het goed llerpersoonlijkst gedrag te la-n door wat nu eenmaal ge-s bij de groep mensen waar den, hun familie, hun volk — zich nergens aan storen, en ening houden met hun eigen !

en dan ook nog heel jong, hten dat ze het leven kenden. 9 en vol verzet tegen al het lom — gezag om hem heen em. Oud genoeg om de men-rzien en het verborgen eigen-hun daden op te merken; en n er niet, ook al doorzag hij gekwetst te worden. Vol af-minachting voor een wereld ij net de fouten had leren ont-n die hij, verbitterd door die g, vergat lief te hebben om er — ondanks die 'fouten' — is, goeds en plezierigs over-

— 17 jaar oud — ze was en-efd, maar zo hevig als een n zijn, want veel meisjes — ook e nog heel jong en onwetend nen de liefde in al haar kracht, en veeleisendheid wanneer zij enkomen. En zij kunnen, door e, met velen gelukkig wor-tenminste niet een ontevreden-alles wat niet tot hen kwam, de eerste extase, aan hun ge-knagen. Tot ten slotte de ver-ongelukkig en hun keus ver-t.

niet ieder die in de zomer de te van een herfstdag, en in ja-uitbundige hitte van een zo-verlangt, zich zelf veroordeelt venslange kwelling van een on-r verlangen... Hij wilde, als mannetjesdier zijn wijfje be-llledig, en zij wilde enkel wat ...

gen ze, op een zomeravond, vol nde argumenten en heimelij-Ze reden naar een hotel, wel uigd van hun gelijk, maar nog aan de 'verachte' maatschappij ld dat ze één en ander thuis en tot uitvoer brachten; want maatschappelijke regels zijn wel tijdelijk te negeren, maar diezelfde wetten belichaamd in de uiterst concrete ideeën gen ouders dan...

eden ze — opgewonden maar en — weg in de avond, in een auto en met kloppend hart. de en haar hoogtepunten ver-et altijd argumenten en strijd-baarheid, en in de auto werd het steeds stiller.

De onbetrouwbare zenuwtrilling die wij geluk noemen, verscheen niet, en in die leegte bewogen zich de duistere schimmen van berouw en vergelding. Het is vaak gemakkelijker een ander van je gelijk te overtuigen dan je zelf, en zo zaten beiden met hun eigen problemen, bang dat de ander iets van hun twijfel zou merken.

Maar 't is moeilijk om 40 kilometer lang zeker en opgewekt te doen als je je zo onzeker voelt, en omdat ze werkelijk van elkaar hielden, merkten ze het van elkaar.

'Weet je zeker dat je het echt wilt, anders gaan we terug,' zei hij ten slotte. 'Het hindert niet... echt niet...' Maar zij wilde flink zijn en volwassen, en ze dacht dat dit erbij hoorde, dit 'bang zijn van tevoren', en dus reden ze — iets minder zelfverzekerd — verder.

En omdat mensen meestal moeilijk losiaten, was alles misschien wel volgens plan verlopen, als niet de onberekenbare goden hadden ingegrepen — in een plotselinge vlaag van mededogen met de wereld der mensen, of zo maar, uit nieuwsgierigheid...

Een knal en een ruk aan het stuur. De auto slingerde even over de weg en kwam toen met een schok tot stilstand. Lekke band! En geen reservewiel, want de autoverhuurder bezat niet helemaal 5 x zoveel wielen als auto's, en onder de indruk van het ogenblik had de jongen vergeten ernaar te kijken. Daar stonden ze, en hun grootse plannen verschrompelen zachtjes tot lege ballonnetjes, zoals je ze vroeger — de volgende morgen — aan de poot van je bed vond.

De weg was niet druk, en het duurde een half uur voor er iemand stopte en hun een lift gaf, terug naar de stad. Het was inmiddels over elven en voor zulke plannen is meer moed en energie nodig dan ze nog overhadden. Hij bracht haar naar huis — niet eens laat — en twee weken later moest hij in dienst.

Veel later gebeurde het toch wel, maar zonder planning en argumentatie vooraf, enkel omdat ze zo heel veel van elkaar hielden en bij elkaar wilden horen — helemaal...

Toen waren de goden ook zo bescheiden zich er niet mee te bemoeien...

KITTY V. D. HAGE-RENS

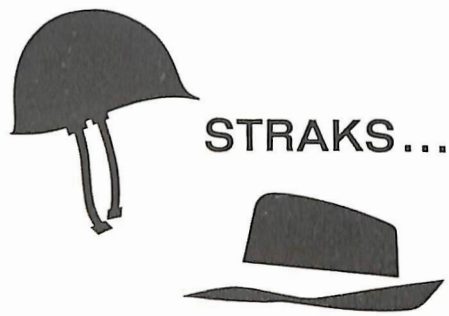

Met de dynamische groei van de Bruynzeel Fabrieken en hun nieuwe bedrijfstakken, in binnen- en buitenland, verwijdt zich de kring van jonge medewerkers. Daarbinnen komt steeds meer ruimte voor jonge mensen in hoofd- en handwerk. In schier alle vakrichtingen is bij Bruynzeel plaats om zich te ontplooien en vooruit te komen. De groei van het bedrijf garandeert een goede toekomst.

Voor een persoonlijk onderhoud kunt u schrijven aan Bruynzeel Fabrieken Zaandam Afd. Personeelszaken.